

PRŮZKUMY PAMÁTEK A NESNADNÝ ŽIVOT PAMÁTKÁŘŮ

PROF. PHDR. PETR SOMMER, CSC., DSC.

První číslo Průzkumů památek roku 2020 vychází, jako by se nechumelilo, totiž jako by nebyla žádná pandemie. To je pro mne – archeologa, který má celý svůj profesní život k památkové péči velmi blízko – velká hodnota, která není náhodná. Průzkumy památek mají takových devíz celou řadu. Především jsou velmi aktuálním zpravodajem o nových poznatcích z terénu, který je stále zdrojem nepřetržitého proudu informací, pro něž se ovšem musejí vydat pilní památkářští průzkumníci. Jsou to lidé nelehkého života, jejich nástrojem je především stavebně historický průzkum založený na přesném analytickém poznávacím postupu, přesné dokumentaci a značné fyzické investici. Jsou si v tom podobní s archeology, s nimiž jsou příbuzní také vědomím, že řadu situací lze zkoumat jenom jednou a že špatně provedený (nebo promeškaný) výzkum je definitivní ztrátou. Proto jsou si také vědomi toho, že obory jejich působení je nejlépe propojit, protože propojení znalosti historického terénu s poznatky stavebně historickými vytvářejí komplementární jednotu, jejíž vznik sám o sobě obvykle znamená zisk poznatků vyšší kvality. Je trvalou škodou, že se tento princip uplatňuje při průzkumech památek jenom při šťastném souběhu okolností – není totiž závazným pravidlem, ač si my starší vzpomeneme na řadu snah o takovou normu. Pracoviště Národního památkového ústavu jsou obvykle vybavena archeologickým oddělením, takže na objektech spravovaných NPÚ spolupráce stavebních historiků a archeologů probíhá velmi často, ale jde-li o koordinaci dvou různých institucí, je situace daleko složitější. Časopis Průzkumy památek ale přináší mnohé výtečné doklady takové mezioborové a meziinstitucionální spolupráce a potvrzuje její správnost, a to i díky velmi kvalitní formě publikace doprovázené vysoce kvalitní dokumentací. Na této spolupráci se samozřejmě podílí řada dalších oborů, které přispívají historickými, uměleckohistorickými, technologickými, technickými a dalšími poznatky. Snad tato mnohost vyvolává diskuse o charakteru památkové péče jako takové, totiž zda jde o obor vědecký nebo spíše administrativně-eklektický. Myslím, že pro oba pohledy lze získat dobré argumenty. Za sebe bych ale připomněl, že jsou univerzitní pracoviště, která památkovou péči, a tedy i její průzkumnou složku považují za obor vědecké činnosti. Tak je tomu na bavorské Otto-Friedrich Universität, kde mají Ústav pro vědy archeologické a památkové a pro dějiny umění. Dali tím najevo, co tvoří badatelské jádro památkové péče. Chtěl bych doufat, že i u nás nalezneme cestu k takovému chápání a že některá z našich předních univerzit studijní obor péče o památky brzy akredituje.

Památková péče ovšem musí být založena nejenom na onom odborném backgroundu, ale i na výkonné složce, která prakticky organizuje a zajišťuje realizaci péče o památky. I v této dvojedinosti úkolů vidím jasnou a žádoucí propojenost. Výzkumná složka památkové péče je totiž nejenom badatelským nástrojem, který obohacuje historický výzkum obecně,

ale je zároveň nutným předpokladem pro kvalifikované rozhodování výkonné části památkového systému. Toto přímé a vlastně kauzální propojení s praxí, bohužel, někdy nefunguje, nebo spíše praxe ráda zapomíná na to, že výzkum není luxus, ale naopak podmínka, díky níž lze pochopit strukturu a logiku stavební památky a díky tomu také detail její funkce, vybavenosti, výzdoby i technické a materiálové podstaty. To vše jsou předpoklady pro takovou památkovou rekonstrukci a konzervaci, jejíž výsledek respektuje autentický stav objektu, nedeformuje jej a uchovává jeho výpověď jako historického pramene. I tady je předpokladem jakéhokoliv řešení důkladné poznání, které je východiskem k rozhodnutí, co bude vlastně prezentováno odborné i obecné veřejnosti. Je tomu tak zejména proto, že toto rozhodnutí je často náročným úkolem, pro nějž neexistují předem dané šablony a normy. Rozhodně nejde o předvádění pocukrovaného artefaktu, který přivábí romanticky naladěné cestovatele, ale o zprostředkování dotyků s kulturou, která představuje spoje s minulostí a svou autentickou výpovědí umožňuje pochopení původu a kauzality současnosti. Tato výpověď je často složitě strukturována a obsahuje např. i duchovní a estetické kapitoly, jak je tomu ostatně u veškerého badatelství o minulosti. A i zde je při pohledu do systému památkové péče jasné, že jenom při sepjetí jeho poznávací a prováděcí složky může být efektivní celý systém. Víme samozřejmě, že v praxi je nutné nastolovat řadu zdůvodněných kompromisů, které budou vycházet z postulátů památkové péče a potřeby vlastníka i uživatelů. Při jejich nalézání znovu narážíme na samozřejmost, že ani tato diplomatická role památkové péče nemůže být naplňována, když si nejsme jisti informační stabilitou našich východisek, z nichž jediné může vyrůstat vědomé praktické řešení. A opět se vracíme k tématu výzkumů a průzkumů, které jsou skutečnou alfou řetězce péče o památky. V naší souvislosti stále hovoříme o stavebních objektech. Stejně principy platí ale i o jiných typech památek, z nichž ty movité nemusejí představovat tak složitý organizační a finanční problém, poznávací a prováděcí rovina i u nich však funguje stejně.

To všechno si jasně uvědomujeme při pročitání jednotlivých sešitů Průzkumů památek. Je jasné, že se díky nim stáváme svědky složitého poznávacího procesu, jsme zváni k diskusi o zachování a využití stavebních památek a vstupujeme do diskursu o roli památkové péče ve společnosti. Všechna tato nelehká témata se představují jako komplementární součásti systému památkové péče. Průzkumy památek se jimi významně účastní společenské diskuse o smyslu památkové péče a přinášejí řadu optimistických důkazů, že při vší pragmatičnosti naší současnosti může památková péče fungovat. Za to je třeba velice poděkovat jejich vydavatelům i jejich autorům.

